

МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ РОЗМОВНОЇ ТОНАЛЬНОСТІ В ДИСКУРСІ ІНТЕРНЕТ-ПОВІДОМЛЕНЬ ДІЛОВОЇ ТЕМАТИКИ

У статті досліджується проблема матеріалізації розмовної тональності в дискурсі інформаційних Інтернет-повідомлень ділової тематики різних жанрових типів – інтерв'ю, репортаж, інформаційний випуск новин та аналітичний огляд. У результаті комплексного аналізу лінгвістичних особливостей Інтернет-повідомлень визначаються мовні засоби різних рівнів, що використовуються для реалізації розмовної тональності в досліджуваному виді дискурсу.

В умовах глобальної комерціалізації засобів масової інформації, що супроводжується суцільною демократизацією інформаційного простору, проблема вивчення наявних у дискурсі медіа тенденцій до колоквалізації є *актуальною*. Теоретична база дослідження складається з робіт вітчизняних та іноземних філологів, що присвячені висвітленню специфіки використання засобів літературно-розмовного мовлення (ЛРМ) у сфері ЗМІ (праці Ю.М. Скребнева [1], М.О. Соколової [2], Г.Я. Солганика [3], Л.Т. Масенко [4], К.В. Демченко [5], Р. Кверка [6], Д. Кристала [7]). Більшість дослідницьких робіт за цією тематикою виконуються в межах лінгвостилістичного підходу, згідно з яким сутність та основні особливості ЛРМ досліджуються крізь призму поняття розмовного функціонального стилю (Г.Я. Солганик [3] — на матеріалі російської мови; І.В. Арнольд [8], Дж. Тернер [9] — на матеріалі англійської мови; Л.Т. Масенко [4], К.В. Демченко [5] — на матеріалі української мови). Для лінгвістів Інтернет є особливим місцем реалізації мови, специфічним інформаційно-комунікативним середовищем, у якому успішно співіснують усний і письмовий варіанти мови з різною жанрово-стилістичною спрямованістю. Саме тому процеси колоквалізації літературної мови щонайповніше розкривають свою сутність у мові Інтернет-ЗМК (засоби масової комунікації).

Маніфестація розмовної тональності в сучасному дискурсі медіа спростовує класичне трактування літературно-розмовного мовлення, як "субмови, що обслуговує сферу побутово-розмовного спілкування" [1: 31]. З оглядом на розширене тлумачення поняття ЛРМ сформувався новий підхід до вивчення особливостей ЛРМ на всіх рівнях мови. *Новизна* дослідження полягає в тому, що вперше на матеріалі інформаційних Інтернет-повідомлень ділової тематики здійснюється комплексний аналіз засобів матеріалізації розмовної тональності на лексико-семантичному та звуковому рівнях. Дослідницька робота виконувалась у межах комплексної проблеми "Теоретичні та прикладні аспекти дослідження типологічних і конкретно мовних рис сучасного дискурсу" (реєстраційний номер 0107U000467), якою займається колектив кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського.

Матеріалом дослідження послуговував корпус озвучених текстів англо- й українськомовних інформаційних Інтернет-повідомлень компаній *Forbes, Dow Jones, CNN, Укрінформ*, розміщених на веб-сайтах <http://www.forbes.com>, <http://www.dowjones.com>, <http://www.thestreet.com>, <http://www.audio.ukrinform.com>, <http://www.thestreet.com>, загальним обсягом 1200 фраз (3000 інтонаційних груп), тривалістю звучання 180 хвилин. *Об'єктом* дослідження є англо- та українськомовні інформаційні Інтернет-повідомлення ділової тематики (ІПВДТ) як комплексні утворення в середовищі Інтернету, що складаються з вербального, графічного, звукового та візуального компонентів. *Предметом* дослідження є інтегральні характеристики літературно-розмовного мовлення, що реалізуються в лексико-семантичному та інтонаційному оформленні мовлення ведучого в інформаційних Інтернет-повідомленнях ділової тематики різних жанрових типів.

Методологічний апарат дослідження складається з методів теоретичного узагальнення, системного та порівняльного аналізу, методів фонетичного експерименту (слухового, аудиторського, інструментального аналізу) та прийомів статистичної обробки кількісних даних. В основу здійснюваного дослідження покладено запропоновану Дж. Лейвером трактування тональності висловлення як "явища, що об'єктивно існує та піддається ідентифікації й структурному аналізу на інтуїтивному та інструментальному рівні" [10]. Комплексність розмовної тональності виявляється в тому, що вона матеріалізується у вживанні певної сукупності просодичних, лексико-семантичних та інших мовних ресурсів, а також детермінується такими чинниками, як соціокультурний фон, параметри комунікативної ситуації, соціопсихологічні характеристики учасників комунікативного акту [11: 113].

Мета дослідження визначалась як аналіз особливостей інтонаційного та лексико-семантичного оформлення мовлення ведучих ІПВДТ, спрямований на вияв наявних аспектів матеріалізації тональності розмовності в дискурсі Інтернет-повідомлень. Відповідно до цього було сформульовано такі *завдання*:

- охарактеризувати дистрибуцію та частотність уживання засобів реалізації розмовної тональності на лексико-семантичному рівні;
- проаналізувати просодичний компонент мовлення ведучого ІПВДТ в аспекті наявності інтонаційних характеристик літературно-розмовного мовлення.

Обрання розмовної та комунікативної стратегій, що є адекватною в змістовому плані лексико-семантичного аспекту оформлення мовлення ведучого значною мірою визначає успішність інформаційно-комунікативного

процесу. Факт матеріалізації розмовної тональності в дискурсі ІПВДТ підтверджується широким використанням ведучим лексичних одиниць, що за своїми формально-змістовими характеристиками не порушують загальну обстановку невимушеного дружнього спілкування. Розмовна тональність реалізується при цьому за рахунок кумулятивного ефекту від комплексного використання різних видів лексичних одиниць, що є характерними для неофіційної комунікативної ситуації [11: 153]:

- нейтральна розмовна лексика широкого використання (колоквіалізми);
- розмовні дублети-синоніми нейтральних лексичних одиниць;
- лексичні одиниці емоційно-експресивної забарвленості;
- розмовні неологізми;
- евроніми – лексичні одиниці гранично широкого значення;
- індикатори невпевненості (e.g. *sort of; kind; maybe; мабуть, на згадку*);
- індикатори відмежування (e.g. *I hope; I think; as far as I know; I believe; they say; supposed to be; сподіваюсь; як говорять; як вважають*);
- індикатори вагання (e.g. *well; ege*).

Аналіз лексико-граматичних особливостей дискурсу ІПВДТ дозволив визначити стійку залежність питомої ваги колоквіалізмів у мовленні від таких класифікаційних позицій, як загальна інтенція мовця та мета висловлення, комунікативна сфера, тема та предмет спілкування, жанр дискурсу, стосунки комунікантів у базовій парі та їхня індивідуальна схильність до уживання розмовної лексики. За результатами цього етапу дослідження, було зроблено висновок про високу концентрацію в дискурсі ІПВДТ слів нечіткої семантичної структури, що свідчить про послаблення інтелектуального контролю за якістю мовлення внаслідок загальної релаксації.

Аналіз частотності уживання засобів реалізації розмовної тональності на лексико-семантичному рівні дискурсу ІПВДТ здійснювався на матеріалі широкого корпусу дослідження загальною кількістю 800 фраз англійською мовою (приблизно 3580 слів) та 400 фраз українською мовою (приблизно 1769 слів) з попередньою диференціацією досліджуваної лексики на такі групи:

- група 1: слова, значення яких повністю обумовлюється контекстом комунікативної ситуації (e.g. *thing; the like; something; stuff*);
- група 2: слова та вирази, що трапляються наприкінці висловлення, та пов'язуються з переліченням предметів (e.g. *and so on; and things like this; тощо; і таке інше*);
- група 3: лексичні одиниці узагальнюючого вищо-родового значення (e.g. *heaps of; a touch of*), у значенні *lots of* (велика кількість);
- група 4: лексика зі значенням приблизності (e.g. *about; around; дещо; навколо; приблизно*);
- група 5: інтенсифікатори лексичного значення — лексеми, що вживаються як засоби передачі посилення ознаки, її перебільшення (e.g. *absolutely; awfully; надзвичайно*);
- група 6: слова, що вживаються для пом'якшення ефекту від висловлення, так звані "down-toners" (термін Р. Кверка [6]) (e.g. *quite; actually; just; right; rather; такий собі; досить; вельми*);
- група 7: клішовані слова, словосполучення та фрази (e.g. *as a matter of fact; to be more precise; in other words; that is; as I say; так би мовити; інакше кажучи*);
- група 8: дійктичні займенники та прислівники (e.g.: *here; there; I; you; this; тут; там; я; Ви; цей*).

На матеріалі 1200 експериментальних фраз, що визначаються наявністю інтонаційних характеристик літературно-розмовного мовлення, експериментально досліджувався механізм реалізації розмовної тональності засобами просодії. За результатами слухового, аудиторського та інструментального аналізу мовлення ведучих ІПВДТ різних жанрових типів було зроблено висновок про загальні особливості просодичного оформлення мовлення ведучого у фрагментах з матеріалізованою розмовною тональністю:

- в аспекті синтагматичного членування дискурсу:
 - 1) сегментування дискурсу на відрізки, межі яких не завжди збігаються з межами граматичного синтаксичного членування;
 - 2) членування довгих фраз на велику кількість коротких синтагм;
- в аспекті забезпечення цілісності дискурсу та позначення меж сегментів: цілісність сегментів фрази забезпечується збереженням акцентно-ритмічного малюнку (порядок чергування наголошених та ненаголошених складів) та дотриманням рівного темпу. Межі сегментів позначаються підвищенням рівня ЧОТ та тривалою міжсинтагменою паузою;
- в аспекті акцентної та ритмічної структури: поширеність фразового наголошення в дистинктивній функції для виокремлення мовленнєво-комунікативного центру, для ідентифікації емпізи та оформлення тема-рема-тичної конструкції висловлення в емпітичній та смислорозрізняльній функціях;
- в аспекті тема-рема-тичної організації дискурсу: зсув реми на початок висловлення в інформаційному випуску новин та аналітичному огляді;
- в аспекті маркованості і просодичних характеристик:
 - щодо частотного компоненту:

- 1) відступ від канонічних інтонаційних контурів при реалізації емоційно забарвлених висловлень різних комунікативних типів — (використання висхідного термінального тону для конвертування твердження в питання, уживання висхідного тону наприкінці фінальної синтагми стверджувального розповідного речення);
- 2) розповсюдженість складних термінальних тонів, що є характерними для емоційного мовлення (спадно-висхідного, висхідно-спадного; спадно-висхідно-спадного);
- 3) широке використання маркованих інтонаційних контурів — високих передшквал у поєднанні з висхідно-спадними, скандентними та слайдинговими спадними шкалами;
 - щодо темпорального компоненту:
 - 1) імпульсивність темпу мовлення, обумовлена прагненням ведучого забезпечити успішність процесу комунікації, збільшити обсяг інформації, що подається слухачеві;
 - 2) розповсюдженість хезитаційних пауз, що порушують темпо-ритмічну структуру дискурсу, коливання тривалості міжсинтагмених пауз;
 - щодо тембральних характеристик:

використання приємного для слуху бархатистого тембру ведучими-чоловіками та дзвінкого тембру ведучими-жінками.

За результатами здійсненого дослідження було зроблено висновок про наявність у мовленні ведучих ІПВДТ тенденцій до демократизації інформаційного стилю, його інтимізації та персоніфікації. Подальші розвідки у галузі дослідження дискурсу інформаційних інтернет-повідомлень ділової тематики плануються у напрямку здійснення комплексного аналізу жанрових різновидів ІПВДТ з урахуванням обумовленості їх лінгвістичних особливостей розбіжностями комунікативних стратегій ведучого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Скребнев Ю.М. Введение в коллоквиалистику / Под ред. О.Б. Сиротининой. — Саратов, 1985. — 176 с.
2. Соколова М.А., Гинтовт К.П. и др. Теоретическая фонетика английского языка. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. — 286 с.
3. Солганик Г.Я. Стилистика современного русского языка и культура речи: Учеб. пособие для студентов и преподавателей фак. и отд. журналистики / Г.Я. Солганик и др. — М.: АCADEMIA, 2002. — 251 с.
4. Масенко Л.Т. Українська мова в соціолінгвістичному аспекті: Автореф. дис ... д-ра філол. наук. — К., 2005. — 39 с.
5. Демченко К.В. Функціонування іншомовних лексем у текстах публіцистичного стилю // Культура народів Причорномор'я. — Симферополь, 2005. — № 69. — С. 170-172.
6. Quirk R. Style and Communication in the English Language. — L., London University Press 1982. — 205 p.
7. Crystal D. Advanced Conversational English. — Essex, University Press, 1981. — 193 p.
8. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. — 6-е изд. — М.: Наука, 2004. — 383 с.
9. Turner Q.W. Stylistics. — N.Y.: Press House, 1977. — 207 p.
10. Laver G. The Phonetic Description of Voice Quality // Cambridge Studies in Linguistics.— Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1985. — 385 p.
11. Орлов Г.А. Современная английская речь. — М.: Высш. шк., 1991. — 240 с.

Матеріал надійшов до редакції 13.04. 2007 р.

Дерік І.М. Языковые средства реализации разговорной тональности в дискурсе Интернет-сообщений деловой тематики.

В статье исследуется проблема материализации разговорной тональности в дискурсе информационных Интернет-сообщений деловой тематики разных жанровых типов – интервью, репортаж, информационный выпуск новостей и аналитический обзор. В результате комплексного анализа лингвистических особенностей Интернет-сообщений выявлены языковые средства разных уровней, используемые для реализации разговорной тональности в исследуемом виде дискурса.

Derik I.M. Language Means of Colloquialization in Internet Business Messages Discourse.

In the focus of the research there is the problem of materialization of conversational tone in the discourse of informational Internet business messages of various types, such as interview, report, news, analytical review. As the result of the complex analysis of linguistic peculiarities of Internet messages, the language means of different levels used for the realization of the conversational tone in the investigated type of discourse are established.